

Asia: VN/463/2021

Lausuntopyyntö hallituksen esitysluonnoksesta lastensuojelulain muuttamisesta ja siihen liittyviksi laeiksi

Lausunnonantajan lausunto

1. Esityksessä ehdotetaan säädettäväksi lastensuojelun sosiaalityöntekijöiden asiakasmitoitus 35 lasta/sosiaalityöntekijä vuoden 2022 alusta ja 30 lasta/sosiaalityöntekijä vuoden 2023 alusta. (13 b §). Mitä vaikutuksia näette ehdotuksella olevan?

Lakiin kirjattu asiakasmitoitus on oikeansuuntainen toimenpide työn vaikuttavuuden ja suhdeperustaisuuden lisäämiseksi. Muutoksella on kuitenkin huomattavia kustannusvaikutuksia kunnille. Sitovan asiakasmitoituksen lisäksi ja ohella tulisi kuitenkin kiinnittää huomiota myös muihin seikkoihin, jotka lisäävät asiakastyön vaikuttavuutta, kuten monialaiseen verkostotyöhön ja hyvään johtamiseen. Lisäksi painopistettä tulisi siirtää entistä enemmän lapsiperheiden varhaiseen tukeen.

Vantaa esittää, että asiakasmitoitus 30 lasta/sosiaalityöntekijä otettaisiin käyttöön vasta vuoden 2024 alusta koronasta aiheutuneen palveluvelan ja sosiaalityön työvoimapulan vuoksi.

2. Esityksessä ehdotetaan säädettäväksi lastensuojeluviranomaisen kansainvälisestä toimivallasta (17 §), lastensuojelun järjestämis- ja kustannusvastuusta kansainvälisissä tilanteissa (17 a §) sekä lastensuojelun tarpeen arvioinnista ulkomailla (17 b §). Selkiyttääkö sääntely rajat ylittäviä tilanteita?

Ehdotettu sääntely täsmentää, mutta tiettyjä menettelyihin liittyviä kysymyksiä jää kuitenkin vielä auki erityisesti 17 §:n kohdalla.

3. Esityksessä ehdotetaan säädettävän lapsen sosiaalihuollon asian vireille tulosta ja lapsen palvelutarpeen arvioinnista (26 §). Onko ehdotettu sääntely selkeä?

On.

4. Esityksessä ehdotetaan säädettävän tehostetusta avohuollon tukitoimesta (37 b §). Mikä on näkemyksenne sääntelyn selkeydestä suhteessa muihin lastensuojelun avohuollon palveluihin?

Vantaalla uusi pykälä ei todennäköisesti tuo mitään uutta, sillä avohuollon tukitoimia räätälöidään jo nykyisellään asiakkaille sopiviksi ja lisäksi tukitoimia annetaan tehostetusti, mikäli tarvetta on. Usein kuitenkin avohuollon tukitoimien järjestämisessä etenkin eroperheissä muodostuu ongelmaksi

osapuolten suostumus (lähihuoltaja/etähuoltaja) ja tästä syystä palveluja ei välttämättä saada järjestettyä. Tähän pykälään (tai vaihtoehtoisesti 36 §:ään) olisi tarpeen ottaa samanlainen varaus kuin avohuollon sijoituksessa on - eli että se voidaan toteuttaa myös ilman toisen huoltajan suostumusta, jos huoltaja, jonka luona lapsi asuu, antaa siihen suostumuksensa. Näin voitaisiin varmistua siitä, että avohuollon tukitoimia voidaan järjestää ainakin sen luona, kenen luona lapsi asuu ilman, että etähuoltajan vastustus muodostaisi ongelmaa.

5. Onko esityksessä ehdotettu 49 a §:n 2 momentin c-kohdan päihdehoidon vieroitushoidon ja kuntoutuksen sekä sijaishuollon integroitua palvelu ja sitä koskeva päätöksenteko (49 b §) sääntelyltään selkeä ja toteutettavissa käytännössä?

Ongelmana on tällä hetkellä näiden palveluiden riittämättömyys. Sääntely on oikeansuuntaista, mutta päihdehoitoon suunnattuja sijaishuoltopaikkoja tarvitaan lisää, jotta palvelutarpeeseen voidaan vastata.

6. Esityksessä ehdotetaan erityisen huolenpidon palvelun tuottamisen keskittämistä julkisen sektorin toimijoille (60 d §). Muutokseen esitetään pitkää siirtymäaikaa vuoteen 2026 asti. Mitä käytännön vaikutuksia näette ehdotuksilla olevan?

Erityisen huolenpidon palveluiden tuottamisen keskittäminen julkisen sektorin toimijoille tulee muuttamaan laitoshuollon kenttää merkittävästi. Kunnille/kuntayhtymille/hyte-alueille tämä muutos tarkoittaa merkittäviä uusia investointikustannuksia. Toisaalta muutos lisää palveluiden tasalaatuisuutta ja helpottaa valvontaa ja laadun kehittämistä. Pitkä siirtymäaika on ehdottoman tärkeä, jotta kunnat ehtivät järjestää tarvittavat palvelut eikä palvelujen tarjonta äkillisesti romahda.

7. Esityksessä ehdotetaan vähimmäishenkilöstömitoituksia vaativan sijaishuollon ja erityisen huolenpidon palveluihin (59 a §). Mitoitukset porrastetaan vuosille 2022–2026, täysimääräisinä mitoitukset tulisivat voimaan vuonna 2026. Mitä käytännön vaikutuksia näette ehdotuksella olevan?

Vähimmäismitoitus lisää erityisen huolenpidon palvelujen tasalaatuisuutta ja todennäköisesti myös vaikuttavuutta, mutta myös erittäin merkittävästi kuntien ostopalvelukustannuksia. Samanaikaisesti kuntien tulisi huolehtia myös koronan aiheuttamasta palveluvelasta ja tarpeesta lisätä varhaisen tuen palveluja. Haasteena on myös osaavan henkilöstön saatavuus lastensuojelulaitoksiin. Vantaa pitää vähimmäismitoituksen säätämistä laissa hyvänä mutta pyytää arvioimaan voisiko vähimmäismitoitus olla esitettyä pienempi; vaativan tason hoidossa 1,8 ja erityisessä huolenpidossa 2,5. Tällä hetkellä Uudenmaan kuntien sijaishuollon puitesopimuksessa vaativan tason sijaishuollon mitoituksiksi on määritelty 1,8 ja erityisessä huolenpidossa 2,0.

Vantaan kaupungin sosiaali- ja terveydenhuollon toimiala näkee kriittisenä kehityskulun, jossa raskaan ja viimesijaisen palvelun jatkuva lisäresurssikohdennus rakentaa ns. systeemitason ongelmaa: kuntien rajallisia resursseja ei voida kohdentaa riittävässä määrin lasten, nuorten ja perheiden varhaiseen tukeen sekä sosiaalihuoltolain mukaisesti palveluihin. Varhaisempi tuki mahdollistaisi perheiden toimintakyvyn vahvistumisen niin, että raskaampaa palvelua ei tarvittaisi.

8. Esityksessä ehdotetaan uutta säännöstä kiinnipitämisestä lapsen laitoksesta poistumisen estämiseksi (68 a §). Onko sääntely riittävän selkeä ja millaisia käytännön vaikutuksia näette ehdotuksella olevan?

Tämä on erittäin tärkeä lisäys ja antaa lastensuojelulaitoksille mahdollisuuden estää lapsen karkaamista aiempaa tehokkaammin. Liikkumisvapauden rajoittamispäätöksen voimassaolo on

oleellinen tarkennus, kiinnipito myös näissä tilanteissa tulee olla viimesijaisin toimenpide lapsen turvaamiseksi. Säännöksen turvallinen toteuttaminen edellyttää laitosten henkilökunnan kouluttamista ja koulutuksissa on tärkeä pitää painopiste tilanteiden ennaltaehkäisyssä.

9. Esityksessä ehdotetaan muutettavan luvatta laitoksesta poistuneen lapsen palauttamista koskevaa nykyistä säännöstä (69 a §) siten, että siinä säädetty kiinniottaminen mahdollistaa poliisille toimivallan lapsen kiinniottamiseksi virka-apuna. Poliisin virka-avun antamisesta säädetään tarkemmin uudessa 69 b §:ssä. Onko ehdotettujen 69 a § ja 69 b § sääntely riittävän selkeä ja millaisia käytännön vaikutuksia näette ehdotuksilla olevan?

Muutokset selkeyttävät nykytilannetta suhteessa poliisilta saatavaan virka-apuun. Muutos ohjaa laitoksia, sosiaalityöntekijöitä ja poliiseja aktiivisempaan yhteistyöhön, joka on luvatta poissa olevan lapsen löytymiseksi ensiarvoisen tärkeää. Perusteluosassa on kuitenkin ristiriitaisuuksia koskien sosiaalipäivystyksen roolia ja tätä pyydetään täsmentämään.

10. Esitys sisältää muutoksia työryhmän ehdotuksiin päihdehoidon vieroitushoidon ja kuntoutuksen sekä erityisen huolenpidon jakson aikana tehtävistä rajoitustoimenpiteistä ja yhteydenpidon erityisestä rajoittamisesta (71 § ja 72 §). Millaisia vaikutuksia ehdotetuilla muutoksilla näette olevan lapsen päihdehoidon vieroitushoidon ja kuntoutuksen sekä erityisen huolenpidon jakson toteuttamiseen?

Voidaan pitää hyvänä, mutta riskinä näemme, että rajoitustoimenpiteistä tulee sosiaalityön näkökulmasta monimutkaisia, kun sijaishuoltopaikasta riippuen voidaan rajoittaa eri tavoin. Rajoitustoimenpiteitä koskevan oikeudellisen sääntelyn ja siihen liittyvän päätöksenteon tulisi olla mahdollisimman selkeää ja helposti tulkittavaa, jotta varmistetaan asiakkaan oikeusturvan toteutuminen.

Onko 71 §:n 2 momentissa tarkoitettu, että rajoituspäätöksessä mainittaisiin kaikki lapselle läheiset henkilöt? Tämä voi olla käytännössä haastavaa. Onko myös niin, että niille lapselle läheisille henkilöille, keitä ei mainita päätöksessä, tulee tehdä tämän lisäksi yhteydenpidon rajoittamista koskevat päätökset?

11. Vapaamuotoiset huomiot edellä mainittuihin säännöksiin:

49 §:n 3 momentin lisäys koskien itsenäistä asumista on erittäin tarpeellinen ja pidämme sitä kannatettavana. Itsenäinen asuminen tukee lähellä täysi-ikäisyyttä olevien nuorten itsenäistymistä ja arjen taitojen opettelua tilanteissa, joissa nuorella on jo hyvät itsenäistymisen valmiudet mutta huoltajat eivät kykene tukemaan lasta riittävällä tavalla.

Vantaalla 20.5.2021

Timo Aronkytö

Apulaiskaupunginjohtaja

Vantaan kaupunki / Sosiaali- ja terveydenhuollon toimiala

Veijalainen Mirva

Vantaan kaupunki - Sosiaali- ja terveydenhuollon toimiala